

Radosław T. SKOWRON*

 <https://orcid.org/0000-0002-9973-2660>

REGULACJE TYPU AG-GAG W STANACH ZJEDNOCZONYCH – KONTEKST SPOŁECZNY, EWOLUCJA I CHARAKTERYSTYKA

Abstrakt

Przedmiot badań: Przedmiotem artykułu jest ewolucja, charakterystyka oraz społeczna rola regulacji typu Ag-Gag w Stanach Zjednoczonych. Rozwiązania te, niespotykane w Europie, a w Polsce mogące uchodzić za zupełnie egzotyczne, penalizują fotografowanie i filmowanie na terenie zakładów mięsnych bez zgody właściciela, zatrudnianie się w zakładach mięsnych pod pozorem, wchodzenie na teren takich zakładów pod pozorem oraz brak zawiadomienia organów ścigania i służb weterynaryjnych o zaobserwowanym naruszeniu praw zwierząt na terenie zakładów mięsnych w ciągu 24 godzin od zaobserwowania naruszenia przez zawiadamiającego.

Cel badawczy: Celem pracy jest analiza regulacji typu Ag-Gag oraz próba odpowiedzi na pytanie, jaki jest wpływ tych regulacji zarówno na ochronę zwierząt, bezpieczeństwo żywności, ochronę środowiska i ochronę miejsc pracy w rolnictwie, jak i na ramy debaty publicznej oraz wolności słowa kształtującej wypowiedzi dotyczące dobrostanu zwierząt oraz praktyk dominujących w przemyśle mięsnym.

Metoda badawcza: Autor, po pierwsze, przy zastosowaniu metody historycznej i porównawczej przedstawia rozwój stanowych i federalnych przepisów, które działalność organizacji prozwierzęcych traktowały jako terroryzm, oraz regulacji typu *food libel laws*, które utrudniły lub wyeliminowały realną krytykę branży mięsnej w przestrzeni publicznej, a po drugie, przy zastosowaniu metody formalno-dogmatycznej analizuje wzorce i cechy rozwiązań typu Ag-Gag na przestrzeni różnych stanów i trzech ostatnich dekad.

Wnioski: W konkluzji Autor stwierdza, że regulacje typu Ag-Gag okazały się efektywnym narzędziem skrzepowania prężnie rozwijającego się ruchu prozwierzęcego w Stanach Zjednoczonych oraz instrumentem wyhamowania publicznej debaty na temat standardów traktowania zwierząt na farmach i ubojniach. Równocześnie brak jest dowodów, by regulacje typu Ag-Gag miały dobroczynny wpływ na deklarowane przez ich zwolenników cele, to jest bezpieczeństwo żywności, ochronę środowiska oraz bezpieczeństwo i higienę pracy w rolnictwie. Nadrzędnym i dominującym efektem przyjętych rozwiązań okazało się skuteczne zamrożenie wolności wypowiedzi w poszczególnych fazach jej tworzenia i rozpowszechniania.

Słowa kluczowe: ochrona zwierząt, bezpieczeństwo żywności, wolność słowa, ochrona środowiska.

* Adwokat, kancelaria LegalSkills Poland; e-mail: rs@legalskills.eu; r.skowron@bmk-advokaci.pl

1. Wstęp

Zorganizowany obywatelski ruch ochrony zwierząt w Stanach Zjednoczonych powstał stosunkowo niedawno, bo w latach 70-tych XX w.¹ Zdołał w tym czasie zdobyć wielu politycznych przeciwników i tym samym wygenerować, zarówno na poziomie federalnym, jak i stanowym, wiele przepisów skutecznie ograniczających efektywność organizacji zajmujących się dobrostanem zwierząt. Regulacje te, z zakresu prawa karnego, administracyjnego i cywilnego, były zwykle reakcją na sukcesy odnoszone przez ruch prozwierzęcy w sferze publicznej w zakresie zmiany podejścia Amerykanów do ochrony zwierząt².

W pierwszej fazie swojej działalności prozwierzęcy aktywiści prowadzili różnego rodzaju akcje na terenie farm i ubojni, czy to uwalniając zwierzęta, czy to niszcząc sprzęt³. Skutkiem takich działań było przyjęcie federalnego ustawodawstwa, które czyny wymierzone we własność przedsiębiorstw hodowlanych kwalifikowały jako akty terroryzmu, którym towarzyszyły jedne z najwyższych kar przewidzianych przez amerykańskie prawo karne⁴.

Druga faza ruchu prozwierzęcego stanowiła reakcję na przepisy antyterrorystyczne (oraz na działalność Federalnego Biura Śledczego, które infiltrowało organizacje zajmujące się prawami zwierząt⁵). Aktywiści zaprzestali działalności na terenie farm zwierzęcych i od czynów przeszli do słów, skupiając się na sferach informacyjnej, wizerunkowej, lobbystycznej, promocyjnej oraz działaniach wobec organów wymiaru sprawiedliwości i sądów poprzez wszczynanie karnych i cywilnych postępowań przeciwko producentom mięsa i właścicielom farm. W odpowiedzi w kilkunastu stanach doszło do przyjęcia tzw. *food libel laws*, czyli przepisów, które znacząco utrudniły jakąkolwiek publiczną krytykę branży mięsnej oraz produktów mięsnych i doprowadziły do tego, że w tych

¹ **M. Hill**, *United States v. Fullmer and the Animal Enterprise Terrorism Act: 'True Threats' to Advocacy*, Case Western Reserve Law Review 2011/61/3, s. 981–990.

² **L. Wilson**, *Ag-Gag Laws: A shift in the wrong direction for animal welfare on farms*, Golden Gate University Law Review 2014/44/3, s. 311–335.

³ **D. Liddick**, *Eco-Terrorism: radical environmental and animal liberation movements*, Westport 2006, s. 26–47.

⁴ **J.V. Carson, G. LaFree, L. Dugan**, *Terrorist and non-terrorist criminal attacks by environmental and animal rights groups in the United States*, Terrorism and Violence 2012/24/2, s. 295–319.

⁵ **W. Potter**, *Green is the new red: an insider's account of a social movement under siege*, San Francisco 2011, s. 56–161. **E. Lichtblau**, *F.B.I. watched activists groups, new files show*, New York Times, 20 grudnia 2005 r. (<https://www.nytimes.com/2005/12/20/politics/fbi-watched-activist-groups-new-files-show.html>, stan na: 28.06.2019 r.).

stanach skutecznie wyeliminowano rozpowszechnianie informacji o praktykach stosowanych na farmach zwierzęcych oraz o wpływie diety mięsnej na zdrowie⁶.

W trzeciej fazie konfliktu między ruchem prozwierzęcym a branżą mięsną aktywiści skupili się na dokumentowaniu praktyk stosowanych na farmach oraz ubojniach i na rozpowszechnianiu tych informacji w mediach. W rezultacie doszło do przyjęcia w kilkunastu stanach ustaw penalizujących działania tzw. sygnalistów, zabraniających pod karą więzienia fotografowania oraz rejestrowania obrazu i dźwięku na terenie farm, jak i rozpowszechniania takich materiałów oraz zakazujących, również pod karą więzienia, fikcyjnego zatrudniania się aktywistów w przedsiębiorstwach przemysłu mięsnego. Regulacje te, powszechnie określane jako tzw. *Ag-Gag laws*, mają niezwykle represyjny charakter⁷ (kary więzienia i wysokie grzywny) i w praktyce okazały się bardzo efektywnym narzędziem nie tyle eliminującym krytykę przemysłu mięsnego i stosowanych przez niego praktyk, ale przede wszystkim eliminującym rozpowszechnianie informacji o tej branży i jej praktykach⁸. W tych stanach, gdzie obowiązują *Ag-Gag laws*, nie jest więc dziś możliwe powstanie takiej powieści jak *Grzędawisko* Upton'a Sinclair'a, w której opisał on warunki pracy panujące w zakładach mięsnych w Chicago⁹.

Poniżej w 3 częściach zaprezentowane zostaną po pierwsze regulacje związane z uznaniem wybranych działań aktywistów prozwierzęcych za terrorystyczne, po drugie regulacje ograniczające prawo do krytyki przemysłu mięsnego i po trzecie przepisy typu *Ag-Gag laws* i wprowadzane do nich modyfikacje.

2. Działalność ruchów prozwierzęcych jako terroryzm

Współczesny ruch obrońców zwierząt powstał w Stanach Zjednoczonych w celu ograniczenia przemocy i bólu zadawanych zwierzętom wykorzystywanym przez przemysł mięsny. Środowisko prozwierzęce nie było w latach 70-tych XX w. jednolite ani w zakresie metod działania, ani w obszarze wybranej

⁶ R.M. Cain, *Food, inglorious food: food safety, food libel and free speech*, American Business Law Journal 2012/49/2, s. 275–324.

⁷ C. Ceryes, C.D. Heaney, *Ag-Gag laws: evolution, resurgence, and public health implications*, New Solutions A Journal of Environmental and Occupational Health Policy 2019/28/4, s. 664–682.

⁸ J.M. Lyons, *The future implications for Ag-Gag laws*, Seton Hall Law Review 2017/47/3, s. 915–934.

⁹ Konsekwencją publikacji tej książki i wywołanego nią skandalu było powstanie federalnej Agencji Żywności i Leków (Food and Drug Administration).

taktyki¹⁰. Z jednej strony z powodzeniem stosowano kampanie społeczne w postaci ulicznych protestów i konsumenckich bojkotów, a z drugiej w siłę rósł nurt preferujący bezpośrednie akcje nakierowane na farmy i ubojnie w postaci na przykład uwalniania zwierząt czy podpalania instalacji przemysłowych¹¹. Stosowano więc zarówno sposoby działania zupełnie legalne (tu największy rozgłos miało rozpowszechnienie w 1984 r. filmu obrazującego poddawanie na Uniwersytecie Pensylwania szympanсів bonobo siłom dwa tysiące razy przekraczającym ziemską grawitację), ale również te nielegalne. Wydaje się jednak, że w tej pierwszej fazie akcje nielegalne były dla ruchu prozwierzęcego bardziej charakterystyczne, a na pewno okazały się bardziej efektywne jako uzyskujące o wiele większy rozgłos i wzbudzający olbrzymie społeczne i polityczne emocje¹².

Pierwszym charakterystycznym dla analizowanego ruchu i udokumentowanym uwolnieniem zwierząt w Stanach Zjednoczonych była akcja zorganizowana w 1977 r. na uniwersytecie stanowym na Hawajach, gdzie do oceanu wypuszczono dwa delfiny. W następnych latach w podobnych głośnych przedsięwzięciach aktywiści wypuszczali zwierzęta na uniwersytetach stanowych w Oregonie, Waszyngtonie i Michigan. Kary wymierzane za te czyny wynosiły zwykle od sześciu do dwunastu miesięcy pozbawienia wolności i najczęściej zawieszano ich wykonanie (w przypadku Uniwersytetu Michigan skończyło się na pięćdziesięciu siedmiu miesiącach pozbawienia wolności, gdyż w trakcie uwalniania zwierząt spłonęło laboratorium).

Bezpośrednim powodem prowadzącym do uznania podobnych działań ruchów prozwierzęcych za terroryzm, a samych organizacji za terrorystyczne była sprawa spółki U.S. Surgical wytwarzającej narzędzia medyczne, która w pokazach swoich wyrobów używała żywych psów. W 1988 r. aresztowano aktywistkę, która miała w siedzibie spółki umieścić bombę. Tygodnik „Time”, opisując sprawę, wskazał, że „obrona praw zwierząt weszła w terrorystyczną fazę”. Okazało się jednak, że cała sprawa była od początku zamierzona przez U.S. Surgical

¹⁰ S.L. Galvin, H.A. Herzog, *Ethical ideology, animal rights activism and attitude toward the treatment of animals*, *Ethics&Behaviour* 1992/2/3, s. 141–149.

¹¹ B. Franklin, *Going to extremes for animal rights*, „New York Times”, 30 sierpnia 1987 r. ([https://www.nytimes.com/1987/08/30/weekinreview/going-to-extremes-for-animal-rights.html?mtrref=www.google.com&gwh=55BCD9A4CD7166D034C6FE71C114F018&gwt=pay;](https://www.nytimes.com/1987/08/30/weekinreview/going-to-extremes-for-animal-rights.html?mtrref=www.google.com&gwh=55BCD9A4CD7166D034C6FE71C114F018&gwt=pay; stan na 29.06.2019 r.) stan na 29.06.2019 r.). A. Munoz, *Campus life: Michigan State: Animal rights raiders destroy years of work*, *New York Times*, 8 marca 1992 r. ([https://digitalcommons.law.seattleu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2287&context=sulr;](https://digitalcommons.law.seattleu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2287&context=sulr; stan na 29.06.2019 r.) stan na 29.06.2019 r.).

¹² L. Kniaz, *Animal liberation and the law: animals board the underground railroad*, *Buffalo Law Review* 1995/43/3, s. 765–772. E.S. Uyeki, L. Holland, *Diffusion of pro-environment attitudes?*, *American Behavioral Scientist* 2000/43/4, s. 646–662.

jako próba skompromitowania ruchu prozwierzęcego, a rzekomemu terroryście nie postawiono nawet zarzutów¹³. Pomimo tego już w 1989 r. Federalne Biuro Śledcze dodało do listy organizacji terrorystycznych liczne organizacje prozwierzęce takie jak Animal Liberation Front¹⁴.

W konsekwencji w 1992 r. amerykański Kongres przyjął ustawę Animal Enterprise Protection Act¹⁵ (AEPA), która takie czyny, jak uwalnianie zwierząt, podpalenia laboratoriów badawczych czy niszczenie urządzeń na farmach zwierzęcych zakwalifikowała jako akty terrorystyczne. Zgodnie z tą regulacją każdy, kto swoim działaniem zakłóca funkcjonowanie przedsiębiorstw wykorzystujących zwierzęta, popełnia akt terroru. Samo uwolnienie zwierząt mogło na podstawie tych przepisów skutkować kilkunastoletnim więzieniem.

W następstwie ataków terrorystycznych z 11 września 2011 r. i zwiększonego poczucia zagrożenia działalnością terrorystyczną w Stanach Zjednoczonych¹⁶ Kongres przyjął w roku 2006 ustawę Animal Enterprise Terrorism Act (AETA)¹⁷. Ustawa ta penalizuje i uznaje za akty terrorystyczne szerszy katalog zachowań niż AEPA i dodatkowo wprowadza katalog surowszych kar niż AEPA¹⁸. AETA skryminalizowała nie tylko działania polegające na bezpośrednim oddziaływaniu na farmy zwierzęce, rzeźnie czy laboratoria uniwersyteckie, ale nawet takie, których zaledwie efektem było spowodowanie szkody majątkowej po stronie branży mięsnej. Stanowiło to reakcję na działalność grupy SHAC-7, która na początku pierwszej dekady XXI w. publikowała na swojej stronie internetowej dane osobowe menadżerów laboratorium w Huntingdon będącego jedną z największych placówek tego typu na świecie, przeprowadzającego testy na ponad 75 tysiącach zwierząt rocznie (w rozbięciu tej grupy

¹³ **C. Bohlen**, *Animal rights case: terror or entrapment?*, "New York Times", 3 marca 1989 r. (<https://www.nytimes.com/1989/03/03/nyregion/animal-rights-case-terror-or-entrapment.html?mtrref=www.google.com&gwh=3AC0DCAC37905A0946EA2334D1ABD601&gwt=pay>; stan na 29.06.2019 r.). **N. Ravo**, *U.S. Surgical admits spying on animal rights groups*, "New York Times", 26 stycznia 1989 r. (<https://www.nytimes.com/1989/01/26/nyregion/us-surgical-admits-spying-on-animal-rights-groups.html?mtrref=www.google.com&gwh=D80F51ACEDE2A0436672E8939F126005&gwt=pay>; stan na 30.06.2019 r.).

¹⁴ **G. Gibson**, *The animal rights war on biomedical research: a call to arms*, *Journal of Dental Research* 1990/69/10, s. 1703–1704.

¹⁵ Animal Enterprise Protection Act, Pub. L. No. 102–346, 106 Stat. 928 (1992).

¹⁶ Przedstawiciel Alaski w Izbie Reprezentantów, Don Young, stwierdził nawet, że „istnieje duże prawdopodobieństwo, że za zamachami stali eko-terroryści”.

¹⁷ Animal Enterprise Terrorism Act, Pub. L. No. 109–374, 120 Stat. 2652 (2006).

¹⁸ **M. Hill**, *The Animal Enterprise Terrorism Act: the need for a whistleblower exception*, *Case Western Reserve Law Review* 2010/61/2, s. 649–678.

zaangażowanych było przez ponad trzy lata ponad stu pracowników Federalnego Biura Śledczego i innych federalnych agencji¹⁹ – pokazuje to, z jaką atencją amerykańskie władze podchodziły do tego typu przestępstw).

3. Regulacje ograniczające prawo do krytyki przemysłu mięsnego

Organizacje prozwierzęce w obliczu daleko idącej penalizacji ich dotychczasowych działań skupiły się w rezultacie AEPA i AETA na formowaniu polityki informacyjnej, wizerunkowej i lobbystycznej. Miast aktów sabotażu, skoncentrowano się na zaangażowaniu w debatę publiczną i inicjowaniu postępowań sądowych i administracyjnych. Obie ustawy traktujące określoną działalność ruchu prozwierzęcego jako terrorystyczną miały mocny efekt chłodzący i znacząco zmieniły dynamikę i kierunki działań tych organizacji²⁰.

Skoncentrowanie się aktywistów prozwierzęcych na kampaniach społecznych, akcjach promocyjno-reklamowych, lobbingu politycznym i wzmożonej działalności w sferze medialnej było na tyle skuteczne, że branża mięsna, próbując odzyskać kontrolę nad charakterem i zakresem tej debaty, doprowadziła do przyjęcia w kilkunastu stanach ustaw ograniczających lub eliminujących prawo do krytykowania zarówno przedsiębiorstw tej gałęzi przemysłu jak i przede wszystkim produktów zwierzęcych i tych pochodzenia zwierzęcego²¹. Regulacje te określane są jako *food libel laws*, *food disparagement laws* lub *veggie libel laws* i mimo że tworzone były z myślą o ochronie producentów mięsa, to ich zakres obejmuje też pozostałe rolnicze branże.

Istota wskazanych przepisów sprowadza się do tego, że znacznie ułatwiają one dochodzenie odpowiedzialności odszkodowawczej od osób krytykujących produkty żywnościowe²². Bezpośrednim zdarzeniem inicjującym przygotowanie tego typu regulacji w latach 90-tych XX w. było wyemitowanie przez stację CBS, w najpopularniejszym w historii amerykańskiej telewizji programie publicystycznym „60 Minutes”, filmu dokumentalnego wyrażającego obawy o wpływ jednego ze związków chemicznych stosowanych przez producentów

¹⁹ D. Lovitz, *Muzzling a movement*, Herndon 2010, 3, s. 35–56.

²⁰ J. Gardner, *At the intersection of constitutional standing, congressional citizen-suits, and the humane treatment of animals: proposals to strengthen the animal welfare act*, *George Washington Law Review* 2000/68/2, s. 330–360.

²¹ M.W. Semple, *Veggie libel meets free speech: a constitutional analysis of agriculture disparagement laws*, *Virginia Environmental Law Journal* 1995–1996/15/2, s. 403–442.

²² G.B. Delta, J.H. Matssura, *Law of the internet*, Aspen 2016, s. 960–985.

jabłek na zdrowie dzieci. W odpowiedzi blisko 5 tysięcy producentów jabłek ze stanu Waszyngton złożyło pozew zbiorowy przeciw wskazanej stacji o 75 milionów dolarów odszkodowania. Twierdzili oni, że w wyniku emisji filmu gwałtownie spadł popyt na ich produkty. Co jednak najbardziej istotne, podnosili oni, że co prawda w filmie nie pada żadne fałszywe stwierdzenie, to jednak „przekaz materiału jest fałszywy”. Oddalając powództwo, sąd podkreślił, że zakaz rozpowszechniania prawdziwych treści szkodzących określonej branży miałby „chłodziący wpływ na wolność słowa”²³.

W wyniku rozgłosu, jaki miała ta sprawa i wydane w niej rozstrzygnięcie, przedstawiciele branży rolniczej (głównie mięsnej) rozpoczęli w 1991 r. zmasowany lobbing parlamentów stanowych w celu przyjęcia regulacji, która zwiększyłaby poziom ochrony producentów żywności przed taką krytyką, jaka pojawiła się w programie „60 Minutes”²⁴. Innymi słowy agrobiznes rozpoczął poszukiwanie ochrony przeciwko rozpowszechnianiu danych dotyczących produkowanego jedzenia, które to dane nie były fałszywe²⁵. W efekcie w 25 parlamentach stanowych rozpoczęto procedurę uchwalania *food libel laws*, a ostatecznie przepisy takie weszły w życie w 13 stanach²⁶. W Kolorado dodatkowo rozpowszechnianie prawdziwych informacji szkodzących producentom żywności objęte zostało odpowiedzialnością karną²⁷.

Wskazane regulacje, mimo że nieco odrębne w poszczególnych stanach, mają wspólne cechy:

- dotyczą publicznego rozpowszechniania informacji;
- dotyczą rozpowszechniania informacji fałszywych, o których osoba rozpowszechniająca wie lub powinna była wiedzieć, że są fałszywe;

²³ *Auvil v. CBS “60 Minutes”*, 800 F. Supp. 928, 930–31 (E.D. Wash. 1992).

²⁴ **N. Negowetti**, *Opening the barnyard door: transparency and the resurgence of ag-gag and veggie libel laws*, *Seattle University Law Review* 2015/38/4, s. 1345–1398.

²⁵ **M.S. Fell**, *Agricultural disparagement statutes: tainted beef, tainted speech, tainted law*, *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal* 1999/9/3, s. 981–988.

²⁶ Alabama (ALA. CODE § 6–5–620, 1993), Arizona (ARIZ. REV. STAT. ANN. § 3–113, E 1 1995), Kolorado (COLO. REV. STAT. ANN. § 35–31–101, 1996), Floryda (FLA. STAT § 865–065. 2 a 1995), Georgia (GA. CODE. ANN. § 2–16–1, 1995), Idaho (IDAHO CODE, § 6–2001, 1995), Luizjana (LA. REV. STA. ANN. § 3:4501, 1995), Mississippi (MISS. CODE. ANN, § 69–1–253(a), 1995), Północna Dakota (N.D. CENT. CODE, § 32–44–02, 1997), Ohio (OHIO REV. CODE ANN., § 2307.81, 1996), Oklahoma (OKLA. STAT. ANN. tit. 2, § 3011–12, 1996), Południowa Dakota (S.D. CODE ANN., § 20–10A–2, 1995) i Texas (TEX. CIV. PRAC. & REM. CODE. ANN., § 96.001–004, 1995).

²⁷ **D. Bederman**, *Of banana bill and veggie hate crimes: the constitutionality of agriculture disparagement statutes*, *Harvard Journal on Legislation* 1997/34/2, s. 135–144.

- dotyczą informacji o tym, że określony produkt spożywczy nie jest bezpieczny do spożycia;
- informacja jest uznawana za fałszywą, jeśli w momencie rozpowszechniania nie jest oparta na rozsądnym i niezawodnym dowodzie naukowym.

Powyższe stanowi odwrócenie powszechnie obowiązującej w Stanach Zjednoczonych w procesach dotyczących naruszenia dóbr osobistych zasady zobowiązującej powoda do udowodnienia, że dane twierdzenie jest fałszywe²⁸. *Food veggio laws* pozwalają producentom żywności na dochodzenie odpowiedzialności cywilnej nawet wówczas, jeśli taki producent nie jest w stanie wykazać, że dany krytyczny komunikat jest fałszywy. To pozwany musi udowodnić, że swoje twierdzenia opierał na naukowym materiale (*reasonable and reliable scientific inquiry*)²⁹. W konsekwencji w mediach we wskazanych stanach nie jest już możliwe prowadzenie dywagacji na temat wpływu określonego jedzenia na ludzkie zdrowie i życie. Jakakolwiek bowiem wypowiedź krytyczna pod adresem przemysłu spożywczego lub produktu spożywczego, prawdziwa bądź fałszywa, jeśli nie jest poparta rozsądnym i niezawodnym dowodem naukowym może skutkować odpowiedzialnością odszkodowawczą³⁰. W czterech stanach (Arizona, Luizjana, Floryda i Oklahoma) pozwany odpowiada nawet wówczas, jeśli jego działanie nie było zawinione, a w Alabamie przepisy przewidują wprost odpowiedzialność pozwanego na zasadzie podobnej do odpowiedzialności na zasadzie ryzyka³¹.

Wskazane regulacje znacząco odbiegają od amerykańskich standardów obowiązujących w procesach o ochronę dóbr osobistych w jeszcze jednym istotnym względzie. Otóż orzecznictwo federalnego Sądu Najwyższego³² przyjmuje, że korporacje mają o wiele większy dostęp do mediów i innych kanałów komunikacji niż osoby fizyczne i mogą wpływać na debatę publiczną, reagując na krytykę, a dodatkowo zwykle starają się one pozyskać uwagę opinii publicznej i mediów dla swoich produktów. W konsekwencji korporacjom poszukującym odszkodowania za naruszenie dóbr osobistych stawiane są zdecydowanie

²⁸ **L.D. Gould**, *Mad cows, offended emus, and old eggs: perishable product disparagement laws and free speech*, *Washington Law Review* 1998/73/4, s. 1019–1050.

²⁹ **S.L. Kohen**, *What ever happened to veggio libel?: why plaintiffs are not using agricultural product disparagement statutes*, *Drake Journal of Agricultural Law* 2011/16/1, s. 261–266.

³⁰ **D. Bederman**, *Food libel: litigating scientific uncertainty in a constitutional twilight zone*, *DePaul Business Law Journal* 1998/10/2, s. 191–230.

³¹ **K.A. Isern**, *When is speech no longer protected by the first amendment: a plaintiff's perspective of agricultural disparagement laws*, *DePaul Business Law Journal* 1998/10/2, s. 233–257.

³² Wyroki *N.Y. Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254, 279–280 (1964) i *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323, 352 (1974).

wyższe wymagania co do wykazania fałszywości twierdzeń pozwanej strony oraz konieczności wykazania winy umyślnej i złośliwego zamiaru (*actual malice*) po stronie pozwanego. Regulacje typu *food disparagement laws* zdejmują taki obowiązek z przedsiębiorców spożywczych³³.

W amerykańskiej literaturze prawniczej powszechnie podkreśla się, że ustawy *food libel laws* były i są bardzo skutecznym narzędziem (*effect of chilling speech*) w eliminowaniu uzasadnionej i obiektywnej krytyki przemysłu rolno-spożywczego oraz publicznego podawania w wątpliwość wpływu produktów spożywczych na zdrowie i życie³⁴. Panuje przekonanie, że efektywnie realizują one swój główny cel, jakim jest wyeliminowanie rozpowszechniania krytycznych informacji na temat branży rolniczej³⁵. Wielu wydawców, producentów telewizyjnych i sieci kablowych po wejściu w życie analizowanych regulacji wydawało oświadczenia o wycofaniu się z projektów przedstawiających rolnictwo, a szczególnie branżę mięsną, w negatywnym świetle³⁶. Przykładem może tu być gwiazda amerykańskiego dziennikarstwa i ikona popkultury, Oprah Winfrey, która po procesie ze spółką Texas Beef Group zrezygnowała z komentarzy odnoszących się do spożywania mięsa³⁷.

4. Regulacje typu Ag-Gag

Sukces ustaw ograniczających krytykę branży mięsnej miał dwie praktyczne konsekwencje. Po pierwsze, aktywiści ruchu prozwierzęcego, nie mogąc publicznie krytykować producentów mięsa, zaczęli zatrudniać się na farmach i ubojniach i dostarczali do mediów tradycyjnych i społecznościowych zdjęcia i filmy z tych zakładów. Po drugie, przemysł mięsny zachęcony skutecznością *food libel laws* oraz zaalarmowany nowymi metodami organizacji prozwierzęcych dokumentujących i eksponujących okrutne praktyki

³³ **R.M. Cain**, *Food, inglorious food...*, s. 295–307. **M.S. Fell**, *Agricultural disparagement statutes...*, s. 985–987. **N. Negowetti**, *Opening the barnyard door...*, s. 1370–1381.

³⁴ **S.H. Grey**, *A famine of words: changing the rules of expression in the food debates*, *First Amendment Studies* 2014/48/1, s. 5–26.

³⁵ **E.G. Jones**, *Forbidden truth: talking about pesticides and food safety in the era of agriculture product disparagement laws*, *Brooklyn Law Review* 2001/66/3, s. 823–858.

³⁶ **S.L. Kohen**, *What ever happened...*, s. 261–266.

³⁷ *Texas Beef Group v. Winfrey*, 11 F. Supp. 2d 858 (N.D. Tex. 1998).

panujące w branży doprowadził do przyjęcia w 16 stanach³⁸ ustaw określanych jako *Ag-Gag laws*³⁹.

Ustawy te wprowadzają odpowiedzialność karną za trzy rodzaje zachowań:

- fotografowanie i filmowanie na terenie zakładów mięsnych bez zgody właściciela;
- zatrudnianie się w zakładach mięsnych pod pozorem;
- brak zawiadomienia organów ścigania lub inspekcji sanitarnej o naruszaniu praw zwierząt na terenie zakładów mięsnych w ciągu 24 godzin od zaobserwowania zdarzenia.

O ile przepisy kwalifikujące określone zachowania przedstawicieli organizacji prozwierzęcych jako terroryzm miały bezpośredni wpływ na zanik akcji podejmowanych przez tych aktywistów na terenie zakładów mięsnych, a ustawy ograniczające krytykę produktów mięsnych zdecydowanie „schłodziły” debatę publiczną w tym zakresie, to regulacje *Ag-Gag laws* idą o krok dalej (a właściwie krok wcześniej) i kryminalizują zachowania, które stanowią istotę prawa do informacji o przemyśle mięsnym oraz esencję działań sygnalistów. Odcinając dostęp do informacji o tym, jak funkcjonuje branża mięsna oraz zakazując dokumentowania łamania prawa, do jakiego dochodzi na terenie zakładów mięsnych, takie regulacje w ogóle eliminują debatę publiczną krytycznie nastawioną do standardów obowiązujących na terenie farm i rzeźni. I tak jak *food libel laws* wykluczają negatywne wypowiedzi pod adresem producentów mięsa, tworząc w tym zakresie odpowiedzialność odszkodowawczą twórców krytycznych wypowiedzi, to *Ag-Gag laws* wykluczają w ogóle możliwość, by do takiej wypowiedzi doszło poprzez penalizację czynności zmierzających do ustalenia lub udokumentowania faktów. Jest to więc nie tyle restrykcja dotycząca wolno-

³⁸ Kansas (KAN. STAT. ANN. § 47–1827, West 2012), Iowa (IOWA CODE ANN. § 717A.3A (West 2012), Arkansas (ARK. CODE, § 16–18–113, 2017), Tennessee (TENN. CODE ANN., § 50–1–3, 2013), Idaho (IDAHO CODE ANN. § 18–7042, West 2014), Alabama (ALA. CODE., 1975 § 13A–11–150, 2019), Północna Karolina (N.C. GEN. STAT., § 99–A1, 2015), Utah (UTAH CODE ANN. § 76–6–112, West 2012), Kolorado (COLO. REV. STAT., § 18–9–208, 2015), Missouri (MO. ANN. STAT. § 578.013, West 2012), Nebraska (NEB. REV. ST., § 28–1001–1020, 2013), Montana (MONT. CODE ANN. § 81–30–101–105, West 2012), Południowa Karolina (S.C. CODE ANN., § 47–21, 2012), Północna Dakota (N.D. CENT. CODE ANN. § 12.1–21.1–02, West 1991), Waszyngton (REV. CODE WASH., § 9.06.060, 2015) i Wyoming (WYO. STAT., § 6–3–414, 2015).

³⁹ Fraza *Ag-Gag* została po raz pierwszy użyta przez M. Bitmana w tekście w dzienniku „New York Times” 26 kwietnia 2011 pod tytułem *Who protects the animals?*. Nazwa ta stanowi połączenie dwóch terminów: skrótu od słowa „agriculture”, czyli rolnictwo oraz słowa „gag”, czyli knebel.

ści rozpowszechniania wypowiedzi, ale wolności tworzenia wypowiedzi⁴⁰. Jak wskazuje federalny Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych, „Regulacje mające za cel ograniczenie lub stłumienie wolności słowa mogą dotyczyć różnych momentów kreowania tej wypowiedzi”⁴¹.

Wejście w życie takich przepisów w kolejnych stanach było zwykle wynikiem nagłaśniania działania sygnalistów. Największy wpływ na takie ustawy miały tu dwa głośne wydarzenia. W pierwszym z nich w roku 2008 działacze organizacji Humane Society of the United States zarejestrowali okrutne traktowanie krów i ich topienie w jednej z ubojni w Kalifornii. Publikacja nagranych materiału spowodowała wycofanie z obrotu największej ilości mięsa w historii Stanów Zjednoczonych⁴². Sprawa przybrała polityczny wymiar, gdyż mięso z tej ubojni przeznaczone było głównie dla uczniów szkół podstawowych. W drugim światło dzienne ujrzały nagrania z jednego z zakładów mlecznych w Idaho wykonane przez organizację Mercy for Animals, gdzie trzech pracowników w sposób bestialski obchodziło się ze zwierzętami⁴³. Gdy w takich sytuacjach okazywało się, że działalność sygnalistów skutkuje odpowiedzialnością cywilną, administracyjną i karną właścicieli zakładów mięsnych oraz osób znęcających się nad zwierzętami, parlamenty stanowe aż 30 stanów rozpoczęły prace nad regulacjami ograniczającymi lub eliminującymi możliwość wejścia na teren takich zakładów i zarejestrowania tam obrazu lub dźwięku⁴⁴.

Pierwsza, jeszcze mało restrykcyjna, fala regulacji typu *Ag-Gag laws* pojawiła się już w latach 90-tych XX w. Były to wówczas przepisy zmierzające głównie do większej ochrony zakładów mięsnych przed uszkodzeniem sprzętu czy nieuprawnionym wtargnięciem na teren przedsiębiorstwa. W tym znaczeniu nie były to ustawy jakościowo nowe, jedynie modyfikowały już istniejące regulacje karne odnoszące się do tego typu zachowań. Pierwszą taką ustawę już w 1990 r. wprowadziło Kansas⁴⁵. W kolejnym roku podobną regulację przyjęła Montana, gdzie zakazano „wejścia na teren zakładu mięsnego po to, by rejestrować obraz

⁴⁰ **K.C. Adam**, *Shooting the messenger: a common-sense analysis of state Ag-Gag legislation under the First Amendment*, *Suffolk University Law Review* 2012/45/4, s. 1129–1131.

⁴¹ *Citizens United v. Federal Election Commission*, 558 U.S. 310 (2010).

⁴² **A. Martin**, *Largest recall of ground beef is ordered*, „New York Times”, 18 lutego 2008 r. (<https://www.nytimes.com/2008/02/18/business/18recall.html>; stan na 3.07.2019 r.).

⁴³ **P. Dave**, *Idaho diary responds to undercover video showing cow abuse*, „Los Angeles Times”, 19 lutego 2014 r. (<https://www.latimes.com/nation/nationnow/la-na-nn-bettencourt-dairies-responds-ag-gag-20140219-story.html>; stan na 3.07.2019 r.).

⁴⁴ **J.F. Marceau**, *Ag-Gag past, present and future*, *Seattle University Law Review* 2015/38/4, s. 1317–1344.

⁴⁵ KAN. STAT. ANN. § 47–1827 (West 2012).

i dźwięk w celu pomawiania i znieważania⁴⁶. Przepisy te cały czas przewidywały jednak odpowiedzialność karną za działania zmierzające do intencjonalnego pomawiania lub znieważania. W tym sensie nie były jeszcze przełomowe i nie penalizowały zupełnie nowego rodzaju zachowań⁴⁷. W tym samym roku ustawę typu Ag-Gag przyjęła Północna Dakota⁴⁸.

Dwadzieścia jeden lat po pierwszej regulacji typu Ag-Gag, w roku 2012, weszły w życie w pełni już restrykcyjne i penalizujące nowe rodzaje zachowań ustawy tego typu. Nowa generacja tych przepisów stworzyła wokół produkcji mięsa oraz praktyk stosowanych przez zakłady mięsne bezprecedensową tajemnicę. Żadna inna branża (łącznie z przemysłem zbrojeniowym i kosmicznym) w Stanach Zjednoczonych nie ma obecnie tak rygorystycznych przepisów piętnujących działalność sygnalistów⁴⁹. Żadna inna branża w Stanach Zjednoczonych nie ma też takich regulacji, wedle których samo tylko dokumentowanie naruszania prawa stanowi przestępstwo⁵⁰.

Pionierami tej nowej generacji przepisów typu Ag-Gag były w 2012 r. Iowa⁵¹ i Utah⁵². Oba te stany jako pierwsze wprowadziły regulacje, które penalizowały wprost samą tylko rejestrację dźwięku i obrazu na terenie zakładów mięsnych bez zgody właściciela oraz podejmowanie zatrudnienia w przedsiębiorstwach mięsnych pod pozorem (jak też sam fakt wejścia na teren takiego zakładu pod takim pozorem). W przepisach tych (jak również w całym towarzyszącym im procesie legislacyjnym) nie pojawia się żadne odniesienie do ochrony zwierząt, bezpieczeństwa żywności, bezpieczeństwa higieny pracy czy ochrony środowiska. Zamiast tego debata publiczna i polityczna związana z przygotowaniem i uchwaleniem takich regulacji skupiła się wyłącznie na potrzebie ochrony źródła dochodów osób żyjących z przemysłowego chowu zwierząt⁵³. Politycy popierający tego typu regulacje podkreślali przede wszystkim potrzebę ochrony małych i średnich rodzinnych zakładów mięsnych, narażonych na ekstremalną

⁴⁶ MONT. CODE ANN. § 81–30–103(2)(d) (West 2012).

⁴⁷ S. Kingery, *The agricultural iron curtain: ag-gag legislation and the threat to free speech, food safety, and animal welfare*, Drake Journal of Agricultural Law 2012/17/1, s. 645–680.

⁴⁸ N.D. CENT. CODE ANN. § 12.1–21.1–02 (West 1991).

⁴⁹ L.U. Liebmann, *Fraud and first amendment protections of false speech: how United States v. Alvarez impacts constitutional challenges to Ag-Gag laws*, Pace Environmental Law Review 2014/31/2, s. 566–593.

⁵⁰ J.F. Marceau, *Ag-Gag past...*, s. 1335–1336.

⁵¹ IOWA CODE ANN. § 717A.3A(1)(a)–(b) (West 2012).

⁵² UTAH CODE ANN. § 76–6–112(2)(a)–(c)(iii) (West 2012).

⁵³ L. Bollard, *Ag-Gag: the unconstitutionality of laws restricting undercover investigation on farms*, Environmental Law Reporter 2012/42, s. 10974–10975.

i wywrotową działalność prozwierzęcych aktywistów oraz ich zamiary przedstawiania produkcji mięsa w zniekształconym świetle⁵⁴.

W 2014 r. w reakcji na wyżej wskazane upublicznienie materiałów przez organizację Mercy for Animals regulację typu *Ag-Gag laws* wprowadziło Idaho⁵⁵. Tu również za przestępstwo uznane zostało zatrudnianie się w celu robienia zdjęć i nagrywania filmów jak też samo dokumentowanie produkcji mięsa i stosowanych w tym celu praktyk. Masową publiczną kampanią informacyjną w tym stanie, uzasadniającą potrzebę wprowadzenia takiej ustawy i konieczność surowej kary (w tym karę pozbawienia wolności) przeprowadziło stanowe stowarzyszenie mleczarskie Idaho Dairymen's Association⁵⁶. Polityczną i społeczną pozycję tej organizacji obrazuje fakt, że projekt ustawy został w lokalnym Senacie wprowadzony pod obrady w poniedziałek 10 lutego 2014 r., zatwierdzony przez senacką komisję rolnictwa we wtorek, przez cały Senat w piątek, przez Izbę Reprezentantów już dziesięć dni później, po czym 28 lutego 2014 r. przepisy weszły w życie⁵⁷. Jak stwierdził w trakcie procesu legislacyjnego jeden z lobbystów: „... ekspresowe tempo uchwalania tych przepisów wynika z zagrożenia, jakie dla branży mlecznej stanowią grupy ekstremistyczne udające legalnych pracowników, infiltrujące branżę, rejestrujące zachowania, które w ich mniemaniu stanowią naruszenie praw zwierząt i prześladowające przemysł mięsny i mleczarski w oczach opinii publicznej”⁵⁸.

Wydaje się, że opinia publiczna to ostatnie miejsce, które zdaniem przedstawicieli branży mięsnej powinno się zajmować tym, co się dzieje w zakładach mięsnych. Wielu polityków popierających nowe rozwiązania aktywistów i dziennikarzy zajmujących się standardami panującymi na farmach zwierzęcych określa wprost jako terroryści lub rolniczy terroryści. Warto w tym miejscu

⁵⁴ **R.A. Oppel Jr.**, *Taping of farm cruelty is becoming the crime*, “New York Times”, 6 kwietnia 2013 r. (<https://www.nytimes.com/2013/04/07/us/taping-of-farm-cruelty-is-becoming-the-crime.html>; stan na 4.07.2019 r.).

⁵⁵ IDAHO CODE ANN. § 18–7042(1)(a)–(d) (West 2014).

⁵⁶ **M. Cronin**, *How the dairy industry strong-armed a state into silencing whistleblowers*, The Dodo, 25 październik 2015 r. (<https://www.thedodo.com/ag-gag-idaho-dairy-industry-781488969.html>; stan na 4.07.2019 r.).

⁵⁷ **D. Flynn**, *Idaho ‘Ag-Gag’ bill clears state senate, heads to house*, Food Safety News, 20 luty 2014 r. (<https://www.foodsafetynews.com/2014/02/idahos-senate-passed-ag-gag-bill-close-to-vote-in-house/>; stan na 5.07.2019 r.).

⁵⁸ **J.F. Marceau**, *Ag-Gag past...*, s. 1337–1340; **L Fang**, *Emails reveal dairy lobbyist crafted ‘Ag-Gag’ legislation outlawing pictures of farms*, “The Intercept”, 28 maja 2015 r. (<https://theintercept.com/2015/05/28/emails-reveal-dairy-lobbyist-authored-ag-gag-legislation-outlawing-pictures-farms/>; stan na 5.07.2019 r.).

pochylić się nad klimatem panującym w trakcie wspomnianego procesu legislacyjnego. Prezes stowarzyszenia Idaho Dairymen's Association w trakcie debaty senackiej stwierdził wprost, że „ustawa ochroni branżę przed systematycznymi atakami terrorystycznymi” oraz, że „Ci terroryści używają mediów i sensacji, by zniszczyć integralność i reputację producentów mięsa”, a jeden z senatorów w trakcie debaty nad przyjęciem nowych przepisów podniósł, że „wszystkie te nagrania i zdjęcia z zakładów mięsnych to pocięte i zmontowane klipy i kompilacje, które nie pokazują prawdy” oraz że „jeden z materiałów video został celowo spreparowany po to, by jednego z rolników doprowadzić do bankructwa”⁵⁹.

Znamienne jest to, że żaden z przedstawicieli branży mięsnej ani żaden z polityków w trakcie procesu legislacyjnego nie zauważył, że akurat w Idaho nikt wówczas jeszcze nie poniósł odpowiedzialności z tytułu pomówienia branży mięsnej na podstawie *food libel laws*. Jeśli rzeczywiście informacje rozpowszechniane przez aktywistów były fałszywe, to nic nie stało na przeszkodzie, by zakłady mięsne lub ich organizacje dochodziły odszkodowań za takie zachowanie właśnie na podstawie tych regulacji. Tak się jednak nie stało. W trakcie uchwalania stanowego *Ag-Gag laws* ani razu nie padło stwierdzenie, że upubliczniane materiały filmowe obrazujące okrutne traktowanie zwierząt w zakładach mięsnych były przecież autentyczne⁶⁰. Wielokrotnie padały za to stwierdzenia w stylu bardzo charakterystycznej wypowiedzi jednego z senatorów, że „Terroryzm był od wieków używany przez naszych wrogów, by niszczyć naszą zdolność do produkowania jedzenia”⁶¹.

W rezultacie w Idaho oraz Kanas, Alabamie, Arkansas, Iowa, Kolorado, Północnej i Południowej Karolinie, Nebrasce, Tennessee, Utah, Waszyngtonie, Wyoming, Montanie, Północnej Dakocie i Missouri branża mięsna doprowadziła do przyjęcia regulacji, która pozwala nałożyć sankcję karną za rozpowszechnianie prawdziwych materiałów zarejestrowanych w zakładach mięsnych. Dodatkowo, odpowiedzialności karnej towarzyszy także zwiększona odpowiedzialność cywilna (zwykle dwukrotność poniesionej szkody⁶²). Innymi słowy – aktywista lub dziennikarz jest zobowiązany do wypłaty odszkodowania w podwójnej wysokości za nagranie i rozpowszechnienie prawdziwego materiału filmowego z zakładu mięsnego.

⁵⁹ J.F. Marceau, *Ag-Gag past...*, s. 1337–1340.

⁶⁰ A.K. Chen, J.F. Marceau, *High value lies, ugly truths, and the First Amendment*, *Vanderbilt Law Review* 2015/68/6, s. 1435–1452.

⁶¹ J.F. Marceau, *Ag-Gag past...*, s. 1337–1340.

⁶² N. Negowetti, *Opening the barnyard...*, s. 1362–1390.

Nowym etapem regulacji typu *Ag-Gag laws* jest ustawa przyjęta w 2012 r. w Missouri, a następnie zaadaptowana przez inne stany⁶³. Regulacja ta wprowadza obowiązek zawiadomienia organów ścigania lub inspekcji sanitarnej o zauważonym naruszeniu praw zwierząt w zakładzie mięsnym w ciągu 24 godzin od zaobserwowania zdarzenia i brak takiego zawiadomienia uznaje za przestępstwo⁶⁴.

Nominalnie, zgodnie z deklaracjami polityków lansujących takie rozwiązania, przepisy te mają chronić dobrostan zwierząt i wymuszać przestrzeganie prawa. Pozornie może się bowiem wydawać, że zaniechanie zawiadomienia o naruszeniu praw zwierząt samo w sobie można uznać za godne potępienia. W rzeczywistości jednak regulacje te w sposób znaczący utrudniły działalność dziennikarską i działalność organizacji prozwierzęcych na terenach zakładów mięsnych oraz skłonność sygnalistów do podejmowania ryzyka⁶⁵.

Przede wszystkim brak jest jakichkolwiek dowodów na to, że w stanach, gdzie takie przepisy uchwalono, istniał jakikolwiek problem z informowaniem odpowiedzialnych służb o naruszeniu praw zwierząt⁶⁶. Inicjatorzy takich przepisów nawet nie twierdzili, że istnieje jakaś część niezgłaszanych naruszeń prawa, która pozostaje niezareportowana. Co jednak najważniejsze, skutek nowego rodzaju regulacji typu *Ag-Gag laws* jest taki, że nie jest możliwym udokumentowanie i zgłoszenie do władz naruszeń o charakterze ciągłym i systemowym. Jeśli bowiem każdy akt okrucieństwa wobec zwierząt ma być zgłoszony natychmiast, to brak jest możliwości wykazania, że dane naruszenia trwają dłużej, mają zinstytucjonalizowany charakter czy też są aprobowane przez kadrę zarządzającą. Jeśli aktywista zatrudnił się po to, by wykazać charakter i zakres naruszenia prawa w danym zakładzie, to musi on natychmiast się ujawnić przy pierwszym dostrzeżonym przez siebie naruszeniu prawa. Tym samym żadne dłuższe dziennikarskie śledztwo mające na celu pokazanie naruszenia praw zwierząt nie jest już w tych stanach możliwe. Regulacje te wykluczają także zareportowanie dłuższych obserwacji przez sygnalistów. Wydaje się natomiast, że

⁶³ Missouri (MO. ANN. STAT. § 578.013, West 2012), Nebraska (NEB. REV. ST., § 28–1001–1020, 2013) i Tennessee (TENN. CODE. ANN., § 50–1–3, 2013). W Arizonie, Kolorado, New Hampshire, Północnej Karolinie i Kalifornii regulacje takie zostały bądź odrzucone przez stanowe parlamenty, bądź uznane za niekonstytucyjne.

⁶⁴ MO. ANN. STAT. § 578.013, West 2012.

⁶⁵ **M. Shea**, *Punishing animal rights activists for animal abuse: rapid reporting and the new wave of ag-gag laws*, Columbia Journal of Law and Social Problems 2015/48/3, s. 338–371.

⁶⁶ **J.F. Marceau, N. Leong**, *Proposed bill will lead to more animal abuse, not less*, "Denver Post", 23 stycznia 2015 r. (<https://www.denverpost.com/2015/01/23/proposed-bill-will-lead-to-more-animal-abuse-not-less/>; stan na 3.07.2019 r.).

to sami aktywiści, dziennikarze czy sygnaliści powinni móc decydować o tym, co i kiedy chcą zaraportować do właściwych służb.

Pomimo wskazanych wątpliwości w Missouri, Tennessee i Nebrasce ustawa przewiduje, że brak natychmiastowego doniesienia o zaobserwowanym okrucieństwie wobec zwierząt jest traktowany jako przestępstwo równe temu okrucieństwu⁶⁷. Regulacje te nie poprawiają zatem w żaden sposób dobrostanu zwierząt, a za to skutecznie eliminują długotrwałe dochodzenia dziennikarskie oraz działalność sygnalistów.

5. Zakończenie

Tradycyjnie trzy rodzaje aktywności stanowiły główne pole działania aktywistów prozwierzęcych, dziennikarzy oraz sygnalistów w Stanach Zjednoczonych – bezpośrednie akcje na terenie zakładów mięsnych, działalność informacyjna oraz dokumentowanie nieprawidłowości. Każda z tych aktywności spotkała się z reakcją zarówno na poziomie federalnym, jak i stanowym. Zarówno regulacje AETA, *food libel laws* jak i *Ag-Gag laws* stanowiły istotne ograniczenie dostępnych form prowadzenia działalności przez organizacje prozwierzęce i dziennikarzy zajmujących się standardami i praktykami panującymi w zakładach mięsnych.

Przepisy typu *Ag-Gag laws* stanowią jak na razie ostatnie, najbardziej rozbudowane i dynamicznie się rozwijające próby wyeliminowania z debaty publicznej w poszczególnych stanach informacji o sposobach funkcjonowania przedsiębiorstw mięsnych. Okazały się one bardzo efektywnym narzędziem skrzepowania prężnie rozwijającego się ruchu prozwierzęcego w Stanach Zjednoczonych. Równocześnie zupełnie pomijają one ważne i aktualne problemy przemysłu mięsnego, takie jak bezpieczeństwo żywności, ochrona środowiska, ochrona zwierząt czy bezpieczeństwo i higiena pracy.

Wszystkie te rozwiązania wydają się uderzać w wolność wypowiedzi na różnych etapach jej kreowania – od dokumentowania nieludzkiego traktowania zwierząt po rozpowszechnianie krytycznych informacji.

⁶⁷ J. Landfried, *Bound&gagged: potential First Amendment Challenges to 'Ag-Gag' laws*, Duke Environmental Law & Policy Forum 2013/23/2, s. 377–387.

Bibliografia

Akty prawne

- ALA. CODE § 6–5–620, 1993.
ALA. CODE., 1975 § 13A–11–150, 2019.
Animal Enterprise Protection Act, Pub. L. No. 102–346, 106 Stat. 928 (1992).
Animal Enterprise Terrorism Act, Pub. L. No. 109–374, 120 Stat. 2652 (2006).
ARIZ. REV. STAT. ANN. § 3–113, E 1 1995.
ARK. CODE, § 16–18–113, 2017.
COLO. REV. STAT. ANN. § 35–31–101, 1996.
COLO. REV. STAT., § 18–9–208, 2015.
FLA. STAT § 865–065, 2 a 1995.
GA. CODE. ANN. § 2–16–1, 1995.
IDAHO CODE ANN. § 18–7042(1)(a)–(d) (West 2014).
IDAHO CODE, § 6–2001, 1995.
IOWA CODE ANN. § 717A.3A(1)(a) – (b) (West 2012).
KAN. STAT. ANN. § 47–1827 (West 2012).
LA. REV. STA. ANN. § 3:4501, 1995.
MISS. CODE. ANN, § 69–1–253(a), 1995.
MO. ANN. STAT. § 578.013 (West 2012).
MONT. CODE ANN. § 81–30–103(2)(d) (West 2012).
N.C. GEN. STAT., § 99–A1, 2015.
N.D. CENT. CODE ANN. § 12.1–21.1–02 (West 1991).
N.D. CENT. CODE, § 32–44–02, 1997.
NEB. REV. ST., § 28–1001–1020, 2013.
OHIO REV. CODE ANN., § 2307.81, 1996.
OKLA. STAT. ANN. tit. 2, § 3011–12, 1996.
REV. CODE WASH, § 9.06.060, 2015.
S.C. CODE ANN. § 47–21, 2012.
S.D. CODE ANN., § 20–10A–2, 1995.
TENN. CODE. ANN., § 50–1–3, 2013.
TEX, CIV. PRAC. & REM. CODE. ANN., § 96.001–004, 1995.
UTAH CODE ANN. § 76–6–112(2)(a)–(c)(iii) (West 2012).
WYO. STAT., § 6–3–414, 2015.

Opracowania

- Adam K.C.**, *Shooting the messenger: a common-sense analysis of state Ag-Gag legislation under the First Amendment*, Suffolk University Law Review 2012/45/4, s. 1129–1131.
- Bederman D.**, *Food libel: litigating scientific uncertainty in a constitutional twilight zone*, DePaul Business Law Journal 1998/10/2, s. 191–230.
- Bederman D.**, *Of banana bill and veggie hate crimes: the constitutionality of agriculture disparagement statutes*, Harvard Journal on Legislation 1997/34/2, s. 135–144.
- Bohlen C.**, *Animal rights case: terror or entrapment?*, New York Times, 3 marzec 1989 r. (<https://www.nytimes.com/1989/03/03/nyregion/animal-rights-case-terror-or-entrapment.html?m>)

- trref=www.google.com&gwh=3AC0DCAC37905A0946EA2334D1ABD601&gwt=pay; stan na 29.06.2019 r.).
- Bollard L.**, *Ag-Gag: the unconstitutionality of laws restricting undercover investigation on farms*, Environmental Law Reporter 2012/42, s. 10974–10975.
- Cain R.M.**, *Food, inglorious food: food safety, food libel and free speech*, American Business Law Journal 2012/49/2, s. 275–324.
- Carson J.V., LaFree G., Dugan L.**, *Terrorist and non-terrorist criminal attacks by environmental and animal rights groups in the United States*, Terrorism and Violence 2012/24/2, s. 295–319.
- Ceryes C., Heaney C.D.**, *Ag-Gag laws: evolution, resurgence, and public health implications*, New Solutions A Journal of Environmental and Occupational Health Policy 2019/28/4, s. 664–682.
- Chen A.K., Marceau J.F.**, *High value lies, ugly truths, and the First Amendment*, Vanderbilt Law Review 2015/68/6, s. 1435–1452.
- Cronin M.**, *How the dairy industry strong-armed a state into silencing whistleblowers*, The Dodo, 25 października 2015 r. (<https://www.thedodo.com/ag-gag-idaho-dairy-industry-781488969.html>; stan na 4.07.2019 r.).
- Dave P.**, *Idaho diary responds to undercover video showing cow abuse*, Los Angeles Times, 19 luty 2014 (<https://www.latimes.com/nation/nationnow/la-na-nn-bettencourt-dairies-responds-ag-gag-20140219-story.html>; stan na 3.07.2019 r.).
- Delta G.B., Matssura J.H.**, *Law of the internet*, Aspen 2016, s. 960–985.
- Fang L.**, *Emails reveal dairy lobbyist crafted 'Ag-Gag' legislation outlawing pictures of farms*, The Intercept, 28 maja 2015 r. (<https://theintercept.com/2015/05/28/emails-reveal-dairy-lobbyist-authored-ag-gag-legislation-outlawing-pictures-farms/>; stan na 5.07.2019 r.).
- Fell M.S.**, *Agricultural disparagement statutes: tainted beef, tainted speech, tainted law*, Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal 1999/9/3, s. 981–988.
- Flynn D.**, *Idaho 'Ag-Gag' bill clears state senate, heads to house*, Food Safety News, 20 luty 2014 r. (<https://www.foodsafetynews.com/2014/02/idahos-senate-passed-ag-gag-bill-close-to-vote-in-house/>; stan na 5.07.2019 r.).
- Franklin B.**, *Going to extremes for animal rights*, New York Times, 30 sierpnia 1987 r. (<https://www.nytimes.com/1987/08/30/weekinreview/going-to-extremes-for-animal-rights.html?mtrref=www.google.com&gwh=55BCD9A4CD7166D034C6FE71C114F018&gwt=pay; stan na 29.06.2019 r.>).
- Galvin S.L., Herzog H.A.**, *Ethical ideology, animal rights activism and attitude toward the treatment of animals*, Ethics&Behaviour 1992/2/3, s. 141–149.
- Gardner J.**, *At the intersection of constitutional standing, congressional citizen-suits, and the humane treatment of animals: proposals to strengthen the animal welfare act*, George Washington Law Review 2000/68/2, s. 330–360.
- Gibson W.**, *The animal rights war on biomedical research: a call to arms*, Journal of Dental Research 1990/69/10, s. 1703–1704.
- Gould L.D.**, *Mad cows, offended emus, and old eggs: perishable product disparagement laws and free speech*, Washington Law Review 1998/73/4, s. 1019–1050.
- Grey S.H.**, *A famine of words: changing the rules of expression in the food debates*, First Amendment Studies 2014/48/1, s. 5–26.

- Hill M.**, *The Animal Enterprise Terrorism Act: the need for a whistleblower exception*, Case Western Reserve Law Review 2010/61/2, s. 649–678.
- Hill M.**, *United States v. Fullmer and the Animal Enterprise Terrorism Act: 'True Threats' to Advocacy*, Case Western Reserve Law Review 2011/61/3, s. 981–990.
- Isern K.A.**, *When is speech no longer protected by the first amendment: a plaintiff's perspective of agricultural disparagement laws*, DePaul Business Law Journal 1998/10/2, s. 233–257.
- Jones E.G.**, *Forbidden truth: talking about pesticides and food safety in the era of agriculture product disparagement laws*, Brooklyn Law Review 2001/66/3, s. 823–858.
- Kingery S.**, *The agricultural iron curtain: ag-gag legislation and the threat to free speech, food safety, and animal welfare*, Drake Journal of Agricultural Law 2012/17/1, s. 645–680.
- Kniaz L.**, *Animal liberation and the law: animals board the underground railroad*, Buffalo Law Review 1995/43/3, s. 765–772.
- Kohen S.L.**, *What ever happened to veggie libel?: why plaintiffs are not using agricultural product disparagement statutes*, Drake Journal of Agricultural Law 2011/16/1, s. 261–266.
- Landfried J.**, *Bound&gagged: potential First Amendment Challenges to 'Ag-Gag' laws*, Duke Environmental Law & Policy Forum 2013/23/2, s. 377–387.
- Lichtblau E.**, *F.B.I. watched activists groups, new files show*, New York Times, 20 grudnia 2005 r. (<https://www.nytimes.com/2005/12/20/politics/fbi-watched-activist-groups-new-files-show.html>; stan na 28.06.2019 r.).
- Liddick D.**, *Eco-Terrorism: radical environmental and animal liberation movements*, Westport 2006, s. 26–47.
- Liebmann L.U.**, *Fraud and first amendment protections of false speech: how United States v. Alvarez impacts constitutional challenges to Ag-Gag laws*, Pace Environmental Law Review 2014/31/2, s. 566–593.
- Lyons J.M.**, *The future implications for Ag-Gag laws*, Seton Hall Law Review 2017/47/3, s. 915–934.
- Lovitz D.**, *Muzzling a movement*, Herndon 2010, s. 35–56.
- Marceau J.F.**, *Ag-Gag past, present and future*, Seattle University Law Review 2015/38/4, s. 1317–1344.
- Marceau J.F., Leong N.**, *Proposed bill will lead to more animal abuse, not less*, Denver Post, 23 styczeń 2015 r. (<https://www.denverpost.com/2015/01/23/proposed-bill-will-lead-to-more-animal-abuse-not-less/>; stan na 3.07.2019 r.).
- Martin A.**, *Largest recall of ground beef is ordered*, New York Times, 18 luty 2008 r. (<https://www.nytimes.com/2008/02/18/business/18recall.html>; stan na 3.07.2019 r.).
- Munoz A.**, *Campus life: Michigan State; Animal rights raiders destroy years of work*, New York Times, 8 marzec 1992 r. (<https://digitalcommons.law.seattleu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2287&context=sulr>; stan na 29.06.2019 r.).
- Negowetti N.**, *Opening the barnyard door: transparency and the resurgence of ag-gag and veggie libel laws*, Seattle University Law Review 2015/38/4, s. 1345–1398.
- Oppel Jr. R.A.**, *Taping of farm cruelty is becoming the crime*, New York Times, 6 kwiecień 2013 r. (<https://www.nytimes.com/2013/04/07/us/taping-of-farm-cruelty-is-becoming-the-crime.html>; stan na 4.07.2019 r.).
- Potter W.**, *Green is the new red: an insider's account of a social movement under siege*, San Francisco 2011, s. 56–161.

- Ravo N.**, *U.S. Surgical admits spying on animal rights groups*, New York Times, 26 stycznia 1989 r. (<https://www.nytimes.com/1989/01/26/nyregion/us-surgical-admits-spying-on-animal-rights-groups.html?mtref=www.google.com&gwh=D80F51ACEDE2A0436672E8939F126005>t=pay; stan na 30.06.2019 r.>).
- Sample M.W.**, *Veggie libel meets free speech: a constitutional analysis of agriculture disparagement laws*, Virginia Environmental Law Journal 1995–1996/15/2, s. 403–442.
- Shea M.**, *Punishing animal rights activists for animal abuse: rapid reporting and the new wave of ag-gag laws*, Columbia Journal of Law and Social Problems 2015/48/3, s. 338–371.
- Uyeki E.S., Holland L.**, *Diffusion of pro-environment attitudes?*, American Behavioral Scientist 2000/43/4, s. 646–662.
- Wilson L.**, *Ag-Gag Laws: A shift in the wrong direction for animal welfare on farms*, Golden Gate University Law Review 2014/44/3, s. 311–335.

Orzeczenia

- Auvil v. CBS “60 Minutes”, 800 F. Supp. 928, 930–31 (E.D. Wash. 1992).
- Citizens United v. Federal Election Commission, 558 U.S. 310 (2010).
- Gertz v. Robert Welch, Inc., 418 U.S. 323, 352 (1974).
- N.Y. Times Co. v. Sullivan, 376 U.S. 254, 279–80 (1964).
- Texas Beef Group v. Winfrey, 11 F. Supp. 2d 858 (N.D. Tex. 1998).

Radosław T. SKOWRON

AG-GAG LAWS IN UNITED STATES – SOCIAL CONTEXT, EVOLUTION AND CHARACTERISTICS

Abstract

Background: This article focuses on evolution, features and social context of the so-called Ag-Gag laws in United States. These regulations, unheard-of in Europe and potentially considered exotic in Poland, criminalize: recording video or taking pictures of agricultural facilities without the consent of the owner; entering an agricultural facility under false pretenses; misrepresenting oneself in job applications with the intent to commit an unauthorized act; as well as requiring individuals to turn over any video footage of animal abuse to the police or sanitary authorities within 24 hours.

Research purpose: The research aims to analyze the Ag-Gag laws and to examine the impact of these laws on animal protection, food safety, environmental standards, and working conditions in agriculture, as well as on the scope and limits of public debate and freedom of speech shaping statements and representations concerning animal welfare and practices prevalent in the meat industry.

Methods: The author applies the historical and comparative approaches to present the development of those state and federal regulations that have labelled chosen activities of animal associations and movements as terrorism, as well as of the so-called food libel laws which demonstrably obstructed or eliminated real criticism of the meat industry within the public domain. Next the author applies the formal and dogmatic approach to delve into the features and characteristics of Ag-Gag regulations across different states during the latest three decades.

Conclusions: In conclusion it is stated that the Ag-Gag laws have turned out to be an effective tool for restraining the dynamically growing animal movement in United States, and an instrument for

stonewalling public debate around standard of animal welfare at farms and slaughterhouses. At the same time, there is no evidence supporting the attainment of the purported and ostensible goal of the Ag-Gag laws, which was to improve food safety, environmental protection, and occupational safety in agriculture. The overriding and dominant result of the regulations in question has turned out to be an efficient chilling of the freedom of speech from its creation to its dissemination.

Keywords: food safety, animal abuse, freedom of speech, food libel laws.